

NYHETSBREV Nr. 3

NAS

Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr

Leder

På ny kom høsten stormende over oss, hvor ble sommeren av? Siden sist nyhetsbrev har styret hatt 2 styremøter, og kommet greit igang med flere saker. Allerede til første styremøtet etter årsmøtet ble det lagt fram et ganske detaljert dokument for arbeidsoppgaver i 2000-2001. Vi delte arbeidsoppgavene inn i følgende 4 grupper og fordelte ansvaret på disse til styremedlemmene:

- Fag
- Standard og etikk
- Organisasjon/Nettverksbygging/Samarbeid
- Drift og rekruttering

Innen "fag" har vi oppnådd å få til høstkurs med foreleserne Morten Bakken, Jon Arne Farsetås og Per Jostein Matre. Se annonse en annen plass i nyhetsbrevet. Vi har også igang en artikkelserie om atferdsanalyse utarbeidet av Per Jostein Matre, som vi fikk lese den første delen av i forrige nyhetsbrev.

Innen "standard og etikk" er vi i ferd med å lage en etisk standard for NAS som gruppe, i tillegg diskuterer vi hvordan og i hvilken grad vi skal ha etiske retningslinjer som medlemmene forplikter seg til. I dette arbeidet følger også autorisasjonskriterier for atferdsendrende arbeid, noe som krever en lang diskusjon og som sannsynligvis er flere år fram i tid.

Innen " organisasjon/Nettverksbygging/Samarbeid" er det kommet fram en søknad om assosiert medlemskap i NAFO (Norsk Atferdsanalytisk Forening), vi har fått positive tilbakemeldinger og vil i løpet av høsten sluttføre forhandlinger om dette medlemskapet. Til neste nyhetsbrev vil vi kunne fortelle mer om hva dette vil innebære. Leder og sekretær deltok på NAFO's årlige seminar i mai og referatet kan du lese en annen plass i dette nyhetsbrevet.

Vi har også vært i kontakt med en britisk gruppe (Companion Animal Behaviour Therapy Study Group) og der er det også kun formalitetene som mangler før vi er assosierte medlemmer. Det er mye spennende uformelle kontakter innen dette området, og tiden vil vise hva som kan komme ut av dette.

Innen " drift og rekruttering" kommer ting som f.eks bankkonto og postadresse. Vi har oppdaget hvor lang tid og hvor mye byråkrati som er involvert i dette. For eksempel, postboksadresse er omtrent umulig å få i Oslo. Vi har store planer om å komme oss på nettet med hjemmesideog få en egen e-post adresse, her er det mest kunnskapen og tiden som mangler for å få det til. Arbeidet med arbeidsgruppene går litt tregt, dels fordi vi mangler oppdateringsskjemaer fra dere medlemmer!!!, dels at det tar tid og organisere arbeidet. Vi trenger dere, spesielt til nyhetsbrevet og årsmøteseminaret. Vi kan ikke gjøre alt i styret.

Neste nyhetsbrev ventes over jul, og redaksjonen ønsker innlegg og forslag til stoff. Innlegg sendes innen 31. januar til:

Gry Ellingsen Eskeland
Svend Foyngst 50
4016 Stavanger
e-mail: eeskelan@online.no

Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg

Minner også på postadressen til gruppen, for innsendelse av oppdateringsskjemaet: Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr, c/o Hans Petter Kjæstad, Waldemar Thranes gate 66 A, 0173 OSLO.

Logokonkurransen

Vi fikk mange gode forslag til logoer fra 2 medlemmer. Vi kommer til å jobbe videre med disse og gir jobben med det endelige designet til en profesjonell. Vi vil gjerne få berike de 2 medlemmene med hver sin bok, signert av forfatteren selv: Karen Pryor "On Behaviour".

Gratulerer!

Vokterhundprosjektet

av Randi Helene Tillung

Jeg har blitt spurt om å skrive et sammendrag av min kandidatoppgave for husdyrstudiet ved Høyskolen i Nord-Trøndelag der jeg har vært så heldig å få observere arbeidende vokterhunder i to beitesesonger i et rovdyrområde og dessuten har fått foreta en studietur til Italia. Det er ikke lett å begrense seg med det man ønsker å ta med i et sammendrag. Aller helst vil jeg gjerne skrive om de små detaljene og om opplevelsene jeg har hatt. Ting som at det kunne hende at vokterhundene red på/bedekket sauene; den ene hunden kunne også finne på å stange sauene for å erobre en ønsket liggeplass og andre ganger la seg kose intenst med av et lam etter å ha hilst på de fleste sauene i flokken. Den største opplevelsen var naturligvis da jeg fikk se tre av hundene i arbeid med å jage en bjørn bort fra saueflokken. Disse beskrivelsene kan jeg dessverre ikke ta med, men jeg håper at når dere leser sammendraget tenker på de kompliserte interaksjonene som kan foregå på tvers av arter (hund, sau, menneske, bjørn) og bli like fasinert som meg.

Ta gjerne kontakt dersom du ønsker å lese hele oppgaven. Der finnes beskrevet metodene for innsamling og vurdering av data, en nøyere beskrivelse av hundene og deres atferd, tapsresultater, diskusjon og bakgrunn for konklusjoner, litteraturliste m.m. Mitt telefonnummer er 55169521. Det finnes også en god del bilder av vokterhunder og gjeterhunder på min ikke altfor oppdaterte hjemmeside <http://home.no.net/tillung>.

**Bruk av vokterhund og gjeting som forebyggende tiltak
mot rovviltskader på sau i Lierne**
av Randi Helene Tillung

Dette sammendraget er fra min avsluttende kandidatoppgave for det 3-årige studiet i husdyrfag ved Høyskolen i Nord-Trøndelag under faglig og ansvarlig veiledning av Martin E. Smith og Hanne Solheim Hansen. Oppgaven var en del av prosjektet "Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau; gjeting og bruk av vokterhund i Lierne" (omtalt som vokterhundprosjektet) som var et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Institutt for Naturforskning (NINA), Nord-Trøndelagsforskning og Høyskolen i Nord-Trøndelag (HiNT).

Det siste århundret har predasjon av sau hatt et ganske lite omfang. Bestandene av de fire store rovdyrene; jerv, gaupe, ulv og bjørn har vært små. I Norge er driftsformene i dag i stor grad basert på at sau kan beite i et tilnærmet rovdryfritt miljø. De senere årene har rovviltforvaltningen hatt som målsetning å sikre levedyktige bestander av de fire store rovdyrene, samtidig som sauehold skal opprettholdes innenfor kjerneområdene for rovvilt. I Lierne i Nord-Trøndelag, en kommune som er innenfor et kjerneområde for bjørn, har rovdryrpredasjon av sau blitt et stort problem i enkelte beiteområder.

Det ble gitt midler til det såkalte vokterhundprosjektet i forbindelse med en utredning av aktuelle forebyggende tiltak. Prosjektet ble gjennomført i Sørli i Lierne fra 1997 til 1999 og hadde som mål å redusere tap av sau til rovvilt. Prosjektet prøvde ut en driftsmetode som innebar intensiv gjeting av sau, bruk av vokterhund og rovdryrsikre nattkve.

Bruken av vokterhunder har lange tradisjoner i Europa, men har hittil vært ganske ukjent i Norge. I saueholdet over hele verden brukes to helt forskjellige typer hunder. Begge typene har blitt selektert til å arbeide i lignende habitat og til å respondere på lignende stimuli (sau). Likevel har disse to typene svært forskjellige arbeidsoppgaver. Gjeterhunder er spesialister på å flytte flokker fra sted til sted. Vokterhunder beskytter saueflokken fra rovdryr.

Det er mange raser som benyttes som vokterhunder rundt om i verden. Noen av de mest kjente er pyrenéerhunder, anatolsk gjeterhund og kuvasz. Det som fysisk kjennetegner de fleste er at de har hengende ører og et rundt hode med en kort snute. Når det gjelder arbeidsegenskaper er rasen underordnet. Det er pregingen som er av betydning.

En vokterhund må være tilknyttet (*attentive*), pålitelig (*trustworthy*) og beskyttende (*protective*) overfor sauen. Den kritiske sosialiseringperioden er meget viktig i oppdragelsen av en vokterhund. I det første leveåret går en valp gjennom flere trinn av mottakelighet der de er biologisk og fysiologisk klar for å lære spesielle atferder. Når valpen går ut av et trinn vil sjansene for å lære den assosierte atferden minke.

Tilknytning er den mest komplekse og minst forståtte av de tre grunnleggende atferdene. Tilknytningen blir lært mellom 4 og om lag 14 ukers alder. I denne perioden danner valpen sosiale bånd og kan bli lært å rette normal intraspesifikk atferd mot andre arter. Dette oppnår hundeeieren ved å tillate valpen å vise slik atferd overfor sau og ikke til andre arter, spesielt mennesker. Dette er viktig fordi hunder som viser liten tilknytning til sau vil vanligvis vise større tilknytning til folk.

For å danne pålitelig atferd hos en ung vokterhund er det nødvendig å hindre den fra å vise noen som helst tendenser til å ville leke med sau. Slike forsøk vil gjerne komme rundt fem måneders alder, men er vanligvis assosiert med predatoratferd som kommer til syne rundt syv måneders alder. Denne atferden kan minkes enten ved å korrigere eller ved å fjerne stimuliet som utløste atferden. Når man har passert disse trinnene vil vanligvis tendensen til disse atferdsmønstrene forsvinne. Studier har konkludert med at tilknytning er den beste indikatoren for å forutsi beskyttelse og reduksjon i tap (til rovdryr). Det er etter hunden har passert ett år og den er tilknyttet til og pålitelig overfor saueflokken at den kan fungere som en effektiv vokterhund.

Vokterhundrasene kan ha en lengre periode med sosial binding enn de fleste andre raser, og de kan til og med vise høyere frekvens av juvenile trekk lenge etter de har blitt voksne. Dette er viktig for deres funksjon som vokterhunder. I gode vokterhunder fremtrer predatoratferd aldri eller sjelden. Det er sjelden å se "eye"¹, "stalk"¹ eller sønderlemming, selv om de viser jakt og fangebitt. Spising er ikke en predatoratferd og vokterhunder kan spise blottet kjøtt enten "byttet" er dødt eller ikke, men vil ikke sønderlemme et uåpnet kadaver.

Det ser ut til at atferden hos vokterhunder avhenger av korrekt tidlig sosialisering og av at de viser juvenile trekk etter de har blitt voksne. Neoteni kommer fra gresk og betyr at et voksent individ har beholdt visse trekk fra et mer umodent stadium. Dette begrepet brukes av i litteraturen for å beskrive at vokterhunder ser ut til å ha blitt selektert

¹ Eye: (øye) en arvelig egenskap hos en del arbeidende hunder. Border collien anvender sitt eye for å kontrollere bufeet. Stalk: (snike) snikende, listende gange. Chase: (jage) jage, forfølge sauen. Bite: (bite) bite sauen

til å modne på et tidlig ontogenetisk stadium, før predatorsekvensen oppstår. I motsatt fall ville de ikke kunne forlates alene med flokken.

Vokterhunders beskyttende atferd er ikke basert på direkte konfrontasjon med rovdyr, men skal virke preventiv i form av tilstedeværelse. Vokterhundene skal være forstyrrende og slik bryte det faste jaktmønsteret mange rovdyr bruker når det angriper et byttedyr. Størrelsen på hunden kan her ha betydning fordi en stor hund virker mer avskrekkende på rovdyret.

Studiet hadde som hensikt å fokusere på egnetheten til vokterhundene som ble brukt i prosjektet i 1998 og 1999 med å ta utgangspunkt i mål som er beskrevet i litteraturen. Det ble importert fire erfarne vokterhunder til prosjektet i 1998, mens det året etter i tillegg ble prøvd ut tre unghunder. Det ble tatt beskrivende og fokale observasjoner av atferden til vokterhundene gjennom begge beitesesongene.

Med bakgrunn i eksisterende teori ble vokterhundene vurdert ut fra de tre viktige egenskapene:

- *Tilknytning* (attentive), at de holder seg i nærhet til sauene hele tiden og viser hilseatferd overfor dem.
- *Pålitelig* (trustworthy), at man kan stole på at de ikke herjer med eller viser aggresjon mot sau, folk, gjeterhunder eller vilt.
- *Beskyttende* (protective), at hundene vil bjeffe og forsvare sin flokk mot rovdyrangrep. Dette ble vurdert ut fra konfrontasjoner med rovdyr og redusert tap av sau.

Tre av hundene viste tilknytning til sau, mens fire mest sannsynlig passet bedre til en annen driftsmetode. Fem av hundene var pålitelige overfor sau, mens to av unghundene ikke var tilstrekkelig pålitelige. Alle vokterhundene kunne håndteres av folk, men respekten og tilliten kunne vært forbedret. To av hundene var pålitelige overfor gjeterhunder, mens fem ble sett på som upålitelige. Tre av hundene viste aldri tegn til å ville jage reinsdyr eller vilt, mens fire hunder ble observert å jage reinsdyr.

Tre av de voksne hundene har man sikre observasjoner på der de jaget bort bjørn, mens det er usikkert om den fjerde har hatt kontakt med rovdyr. De tre unghundene var for unge til å forvente at de var beskyttende, men en av dem viste lovende atferd. I løpet av de tre årene ble kun ett lam og en søye drept av bjørn (0.2 %) fordi de kom bort fra resten av flokken (totalt 933 dyr). Til sammenligning ble det i kontrollbesetningen utbetalt rovviltstatning for 419 dyr (18,6%) av totalt 2256 dyr sluppet på beite de tre årene.

Dette prosjektet har vist at det er mulig å redusere tapet av sau i en utmarksbasert næring til et minimum i rovdyrutsatte områder ved bruk av intensiv gjeting og vokterhunder. Det gjenstår fremdeles en del utprøving av driftsmetoden. Med et system der hundene får god nok kontakt med sauene i parringsfasen og man finner en balanse med håndtering av mennesker kan mange av de problemene som oppstod med vokterhundene bli eliminert. På sikt kan økte kunnskaper om bruk av vokterhund og gjeting forbedre lønnsomheten ved driftsmetoden, bidra til å dempe rovviltkonflikten og gi et løft til sauenæringen.

Rapport fra NAFO-seminaret 2000

Av Gry Ellingsen Eskeland

700 deltakere var med på seminaret. Det var en blandet forsamling av psykologer, vernepleiere, miljøarbeidere og lærere. Konferansen var relativt stor med opptil 8 parallelle forelesninger å velge mellom. Jeg fikk følelsen av at det var stor interesse for NAS som gruppe, både fra deltagerne og fra styret. På årsmøtet ble det vedtatt at det er mulig for NAFO å ta opp assosierte medlemsgrupper, slik at vår søknad vil bli formalisert ved neste styremøte. Det er sannsynlig at vi kan få til en egen sesjon med dyreatferd som tema til neste år.

Til tider følte jeg meg alene, da det var tydelig at de fleste andre kjente til hverandre fra før. Som 2. veterinær som deltager (etter Torbjørn Owren) var jeg allikevel så utenom det vanlige at det var lett å komme i snakk med folk. Det sosiale programmet strakk seg til langt på natt for de fleste, og den store begivenheten i løpet av helgen var at massasjebad-rekorden ble slått. I år var det 27 mennesker i badet på en gang!

Jeg fikk et innblikk i hvordan atferdsanalysen blir brukt på human-siden, og jeg ble ikke overasket når jeg fant ut at de fleste som var på seminaret jobbet med psykisk utviklingshemmede og atferdsforstyrrelser hos barn. Spesielt var det flere forelesninger som fortalte om arbeid rettet mot autister, mennesker med tvangssyndrom, for tidlig fødte barn og barn med språkvansker.

Fra mitt ståsted var det rart å oppleve den konflikten mellom atferdsanalyse-filosofien som den "eneste rette" psykologiske filosofi i forhold til f.eks psykodynamiske retning eller humanistisk retning. Denne konflikten hadde jeg bare lest om i bøker og tidsskrifter, og trodde litt naivt at det var noe som var langt bak i historien. Fra mine kurs i Southampton har jeg opplevd en helt annen åpenhet for forskjellige teorier, og der er vi nok heller oppfordret til å ha en eklektisk(les utvelgende, prøvende, søkende) innstilling. (Eklektisismen har som mål "å smelte sammen det beste i hver filosofi").

Jeg fikk en umulig oppgave i å velge ut hvilke forelesninger å gå på. Det endte opp med en "innføring i atferdsanalysen", "behandling av små barn med store atferdsforstyrrelser", "klikkertrening med hunder", "sosiale ferdigheter hos en ungdom med autisme" og "motstandsforklaringer i klinisk praksis". Joda, du leste riktig. Fra 9-13.00 på lørdagen var det satt av tid til teoretisk og praktisk gjennomgang av klikker-trening. Det var vernepleier og hundetrener Anne Sjøvold, med sin mann Bjørn Sjøvold og 2-3 andre hjelpere som med sine Leonbergere og Boxere demonstrerte klikker-trening. Opplegget var kjempefint, med en stor hall å trene i, og grupper på 5-6 deltagerer per hund. Fåtalet av deltagerne hadde hund og enda færre hadde hørt om klikker tidligere, så det var en interessant formiddag. Det var tydelig at deltagerne hadde læringsteorien og erfaring med trening på plass, for de var flinke med forsterkeren. Det var også veldig kjekt å se slike kreative hunder, de hadde tydeligvis blitt klikket tidligere. En av utfordringene som ble gitt til deltagerne var å få en boxer til å følge med en laser-penn. Er det noen andre som har prøvd dette? Katter pleier å være flinke til dette, men jeg er ikke sikker på at hunder skiller lys i bevegelse like godt. (Note: Jeg har nå prøvd dette på egen hund (springer spaniel) og hun synes det er kjempegøy).

Innføringen i atferdsanalysen var interessant for meg, både fordi mine studier av atferd har for det meste gått på engelsk, og fordi jeg lenge har vært usikker på hva "begrepet" atferdsanalyse har bestått av. Begrepet høres forholdsvis spesifikt ut, men jeg har nå forstått at det er et veldig vidt begrep som kan defineres vitenskapelig (eksperimentelt), filosofisk og anvendt atferdsanalytisk. Oversettelsen til engelsk blir behaviourism, og Skinner og Catania er viktige navn bak filosofien. Foreleserne anbefalte Skinners bok for å få med seg filosofien, og den norske "bibelen" innen læringsteori: "Læringspsykologi" (Frode Svartdal, Magne Arve Flaten). Begreper som ble forklart i løpet av forelesningen var f.eks.: Avhengighet, operasjonalisering, interoceptive stimuli, topografi og operantklasse, forsterkere og straff/svekking.

En hel dag brukte jeg på å høre Willy-Tore Mørch snakke om atferdsforstyrrelser hos små barn. Her var det mye metodikk som kunne overføres direkte eller indirekte til vår hverdag. Han er med på en studie av Webster-Strattons metoder skapt i Amerika, og evaluerings-metodene bør være interessante for oss når vi kommer så langt at vi får satt igang studier om effekt av behandling. For de som er interessert i barne-atferd kan jeg informere at jo tidligere atferdsforstyrrelsene debuterer, dess dårligere prognose har barnet for en uproblematisk voksenverden. 20% av disse barna får behandling som små barn (2-6 år), og av disse får 1-2% effektiv behandling! Det er visst endel å gjøre på humansiden også. Tallene kommer fra USA, men foreleseren mente at tallene sannsynligvis var like eller verre i Norge. Den delen som omhandler metodikken kommer jeg tilbake til i et senere nyhetsbrev.

Konklusjonen fra møtet blir at dette er interessant å være med på. Noe kan relateres direkte, andre ting må bearbejdes. Vi bør kunne bruke noe av den kompetansen som finnes på humansiden til å hjelpe fram effektive metoder i atferdsmodifisering av dyr, slik at vi slipper å finne opp hjulet på nytt.

Framtidige kurs

Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr

Sted: Norges Veterinærhøgskole, Oslo
Dato: 23/9/2000
Kostnad: 700,- (medl) 1000,- (ikke medl)
Forelesere: Morten Bakken, Jon Arne Farsetås, Per Jostein Matre
Påmelding innen 15/9 til Per Jostein

Hundens hus forelesninger

Sted: Sundbyberg, Sverige
Datoer:
Kostnad:
Forelesere: Kent Svartberg, Eva Bodfalldt, Marie Fogelquist, Tina Frizell
Detaljer fra: Tlf.08-560 424 60, www.hundenshus.com

9th International Conference on Human-animal Interactions

Dato:13-15/9-2001,
Sted:Rio de Janeiro, Brazil
Forelesere:flere
Detaljer fra: 9th ICH-AI, Conference Secretariat-
AFIRAC, 32, rue de Treviso, 75009 PARIS, epost:
rio2001@i-et-e.fr

Målgruppe: forskere og praktikere innen alle områder av
human-animal interactions,velferdsspesialister og
politikere involvert i feltet

Pet Behaviour 2000

Dato: 10/9, 1/10-2000
Kostnad: £ 35 per dag
Sted: Storbritannia, flere steder
Forelesere: flere
Detaljer fra:APBC, Pet Behaviour 2000, PO Box 46,
Worcester, WR1 PYS

**University of Southampton Diploma/Msc
(Companion Animal Behaviour Counselling)**

Sted: University of Southampton
Kostnad: ca. £600 per modul.
Opptakskrav: Universitetsgrad + praksis
Detaljer fra: Dr Anne McBride, Department of Adult
Continuing Education, New College, The Avenue,
Southampton SO17 1BG

**University of Southampton Certificate in Applied
Animal Behaviour**

Sted: University of Southampton
Kostnad: ca. £360 per modul
Opptakskrav: Dyrepleierutdannelse, eller tilsvarende
høyskolegrad
Detaljer fra: Dr Anne McBride, Department of Adult
Continuing Education, New College, The Avenue,
Southampton SO17 1BG